

POLSKA: RAPORT ALTERNATYWNY

nt. wybranych aspektów implementacji Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i przeciwdziałaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej.

**Amnesty International to globalny ruch zrzeszający
ponad 7 milionów osób działających na rzecz świata,
w którym wszyscy mogą korzystać z praw człowieka.**

**Chcemy zapewnić każdemu możliwość realizacji praw
zapisanych w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka oraz
innych dokumentach międzynarodowych poświęconych prawom człowieka.**

**Jesteśmy niezależni od władz państwowych,
ideologii politycznych, interesów gospodarczych lub religii,
a fundusze na swoją działalność pozyskujemy w większości
ze składek członkowskich i dotacji osób indywidualnych.**

© Amnesty International 2020

Except where otherwise noted, content in this document is licensed under a Creative Commons (attribution, non-commercial, no derivatives, international 4.0) licence.

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>

For more information please visit the permissions page on our website:

www.amnesty.org

Where material is attributed to a copyright owner other than Amnesty International this material is not subject to the Creative Commons licence.

First published in 2020

by Amnesty International Ltd

Peter Benenson House, 1 Easton Street

London WC1X 0DW, UK

Index: EUR 37/2739/2020

Original language: English

amnesty.org

WSTĘP

Amnesty International składa raport Grupie ekspertów ds. działań przeciwko przemocy wobec kobiet i przemocy domowej (GREVIO) jeszcze przed wizytą monitorującą GREVIO w Polsce. Wizyta jest częścią procedury ewaluacji legislacji krajowej i innych środków wdrażających postanowienia Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej (Konwencja Stambulska).

Polska podpisała Konwencję Stambulską 18 grudnia 2012 r., zaś ratyfikowała 1 sierpnia 2015 r. Wizyta monitorująca jest zaplanowana na jesień 2020 r. Niniejszy raport alternatywny odnosi się do głównych obaw Amnesty International dotyczących zgodności prawa krajowego z Konwencją Stambulską i skupia się w szczególności na definicji przemocy i zgwałcenia w prawie polskim oraz na braku ochrony osób doświadczających przemocy, w tym braku zakazów zbliżania się wydanym sprawcom przemocy domowej. Amnesty International jest również zaniepokojona groźbami wycofania się z Konwencji Stambulskiej.

1. PRZEMOC EKONOMICZNA POMINIĘTA W DEFINICJI PRZEMOCY DOMOWEJ

Konwencja Stambulska definiuje przemoc domową jako „wszelkie akty fizycznej, seksualnej, psychologicznej lub ekonomicznej przemocy występujące w rodzinie lub gospodarstwie domowym lub pomiędzy byłymi lub obecnymi małżonkami lub partnerami, niezależnie od tego, czy sprawca i osoba doświadczająca przemocy dzielą miejsce zamieszkania, czy też nie” (artykuł 3b). Amnesty International jest zaniepokojona, że polskie prawo nie zawiera obecnie przestępstwa przemocy ekonomicznej. To zaniechanie powoduje, iż państwo narusza swoje zobowiązania wynikające z Konwencji Stambulskiej, w tym art. 5 ust. 2, który wymaga od państwa podjęcia niezbędnych działań legislacyjnych lub innych środków zapewniających osobom doświadczającym przemocy dostęp do wymiaru sprawiedliwości oraz ochronę. Obecna sytuacja pozwala sprawcom przemocy ekonomicznej cieszyć się bezkarnością.

PRZEMOC EKONOMICZNA W POLSKIM PRAWIE

Polskie prawo definiuje przemoc domową jako obejmującą przemoc fizyczną, psychiczną i seksualną, ale różni się od definicji przemocy zawartej w Konwencji Stambulskiej tym, że pomija przestępstwo przemocy ekonomicznej. Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie zawiera definicję przemocy domowej.¹ Zgodnie z tą ustawą przemoc domowa jest rozumiana jako jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą (artykuł 2). Ta definicja obejmuje zatem przemoc fizyczną, psychiczną i seksualną, ale różni

się od definicji określonej w Konwencji Stambulskiej tym, że nie obejmuje przestępstwa przemocy ekonomicznej.

W pewnym stopniu niektóre kwestie związane z przemocą ekonomiczną (a konkretnie zapobieganiem jej) objęte są polskim Kodeksem rodzinnym i opiekuńczym.² Jednakże, celem tej ustawy jest zapewnienie, że poziom życia obojga małżonków powinien być na tym samym poziomie, nawet jeśli tylko jedno z nich jest zatrudnione za wynagrodzeniem poza domem. Określono w nim obowiązki alimentacyjne dla członków rodziny oraz zasadę, że małżonkowie są w równym stopniu uprawnieni do zarządu majątkiem wspólnym. Kodeks nie używa pojęcia przemocy ekonomicznej ani nie reguluje kompleksowo powiązanych z nią kwestii.

Co więcej, również polskie prawo karne nie zawiera definicji ani przemocy domowej ani ekonomicznej. Różne przestępstwa określone w Kodeksie karnym obejmują różne aspekty przemocy domowej: znęcanie się fizyczne lub psychiczne (art. 207), spowodowanie uszczerbku na zdrowiu (art. 156,157), groźba karalna (art. 190), zgwałcenie (art. 197), uporczywe nękanie (art. 190a), uchylanie się od obowiązku alimentacyjnego (art. 209), zmuszanie innej osoby do określonego zachowania (art. 191).

Artykuł 207 Kodeksu karnego jest kluczowym przepisem w zakresie przemocy domowej. Stanowi, że kto znęca się fizycznie lub psychicznie nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Jednak art. 207 nie wspomina o nadużyciach ekonomicznych co, jak zauważyli eksperci, w niektórych przypadkach prowadzi do bezkarności, skoro niektóre akty przemocy są uznawane za przestępstwa.³ W niektórych, ale nie we wszystkich przypadkach, zachowania stanowiące przemoc ekonomiczną, mogą być sklasyfikowane jako przemoc psychiczna, jednak zależy to wyłącznie od uznania sędziego, ponieważ nie wynika to z ustawy.⁴ Definicja przemocy w polskim prawie musi być zgodna z Konwencją Stambulską. W tym celu przemoc ekonomiczna musi być włączona do odpowiednich przepisów polskiego prawa, a następnie uznana przez system i urzędników państwowych powołanych i upoważnionych do zapobiegania przemocy domowej, jej eliminowania i karania.

BRAK ODRĘBNEGO PRZESTĘPSTWA PRZEMOCY EKONOMICZNEJ TO W POLSCE PROBLEM ZAUWAŻANY OD DAWNA

Przemoc ekonomiczna jest konsekwencją głęboko zakorzenionego podziału płciowego w społeczeństwie. Badania wykazują, że mężczyźni w Polsce otrzymują wyższe wynagrodzenie niż kobiety, a kobiety często pracują nieodpłatnie, na przykład przy pracach domowych oraz zajmowaniu się dziećmi i starszymi członkami rodziny.⁵ Systemowa dyskryminacja ze względu na płeć jest jednym z powodów, dla których kobiety są często zależne od mężczyzn, co z kolei stawia je w trudnej sytuacji w odniesieniu do różnych form przemocy.

Warto zauważyć, że organizacje społeczne w Polsce świadczące usługi i wsparcie dla osób, które doświadczyły przemocy domowej i przemocy wobec kobiet konsekwentnie podkreślają potrzebę wprowadzenia do polskiego systemu prawnego koncepcji przemocy ekonomicznej. Tę szczególną lukę

w polskiej definicji przemocy odnotowano również podczas procesu podpisywania i ratyfikowania Konwencji Stambulskiej i sprawa ta stanowiła część kampanii na rzecz ustawy ratyfikacyjnej.⁶

W 2015 r., Instytut Spraw Publicznych, niezależny think tank, przeprowadził badania nt. przemocy ekonomicznej i opublikował raport we współpracy z wieloma ekspertami w dziedzinie zapobiegania przemocy. Było to pierwsze kompleksowe badanie koncentrujące się wyłącznie na przemoc ekonomicznej, którego celem było sformułowanie zaleceń dotyczących koniecznych zmian w ustawodawstwie i systemie zapobiegania przemocy. Na zakończenie projektu zorganizowano dyskusję przy okrągłym stole z udziałem przedstawicieli sektora publicznego, wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych, organizacji pozarządowych i innych osób zaangażowanych w zapobieganie przemocy wobec kobiet. Dyskusje zaowocowały kilkoma zaleceniami, w tym zreformowaniem prawa tak by definicja przemocy domowej i przemocy wobec kobiet uwzględniała przemoc ekonomiczną.⁷

Konieczność przeprowadzenia kompleksowej analizy sposobu, w jaki polski system prawny radzi sobie z przemocą i potencjalne rozwiązania w zakresie zwalczania tej formy przemocy, stanowiły ważną część Krajowego Planu Działania na rzecz Równego Traktowania 2013-2016. Krajowy Plan Działania na lata 2013-2016 wielokrotnie odnosił się do przemocy ekonomicznej. Ponadto sprawozdanie z wdrażania Planu zawierał konkluzję, że istnieje potrzeba podjęcia działań w celu zwalczania przemocy ekonomicznej.⁸ Pomimo uwzględnienia problemu braku przestępstwa przemocy ekonomicznej w Krajowym Planie Działania na rzecz Równego Traktowania 2013-2016 i sprawozdania z jego realizacji, przemoc ekonomiczna nie została uwzględniona w kolejnym i aktualnym Krajowym Programie na rzecz zapobiegania przemocy domowej w latach 2014-2020.⁹

2. DEFINICJA ZGWAŁCENIA NIE JEST ZGODNA Z KONWENCJĄ STAMBULSKĄ

Konwencja Stambulska zobowiązuje państwa do podjęcia niezbędnych środków dla zapewnienia, by wszystkie niedobrowolne akty przemocy seksualnej, w tym zgwałcenie, były karalne. W szczególności państwa muszą penalizować następujące czyny umyślne: „dokonywanie penetracji waginalnej, analnej lub oralnej o charakterze seksualnym drugiej osoby jakkolwiek częścią ciała lub jakimkolwiek przedmiotem bez zgody tej osoby; dokonywanie innych czynności o charakterze seksualnym wobec drugiej osoby bez zgody tej osoby; doprowadzenie drugiej osoby bez jej zgody do podjęcia czynności o charakterze seksualnym wobec osoby trzeciej” (art. 36 pkt 1a-c). Konwencja stanowi, że zgoda musi być udzielona dobrowolnie “przez osobę zdolną do składania oświadczeń woli, co należy ocenić w świetle danych okoliczności” (art. 36 pkt 2).

PRZEMOC SEKSUALNA W POLSKIM PRAWIE

Artykuły 197, 198, 199 i 200 polskiego Kodeksu karnego dotyczą przestępstw przemocy seksualnej.¹⁰ Artykuł 197 penalizuje zgwałcenie. Artykuł 198 penalizuje wykorzystanie bezradności lub

niepoczytalności drugiej osoby w celu doprowadzenia jej do obcowania płciowego lub poddania się innej czynności seksualnej. Artykuł 199 przewiduje sankcje za wykorzystanie stosunku zależności lub krytycznego położenia. Artykuł 200 dotyczy przemocy seksualnej wobec nieletnich. Przepisy te mają zastosowanie do wszystkich osób, w tym partnerów seksualnych oraz małżonków.

Zgodnie z polskim prawem zgwałcenie oznacza poddanie innej osoby obcowaniu płciowemu, innej czynności seksualnej lub wykonanie takiej czynności z użyciem siły, groźby niezgodnej z prawem lub podstępem. Kwalifikowane formy tego przestępstwa, za które grożą surowsze kary, przewidziano w ust. 3 i 4 art. 197.

Kodeks karny

Artykuł 197

§ 1. Kto przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem doprowadza inną osobę do obcowania płciowego,

podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

§ 2. Jeżeli sprawca, w sposób określony w § 1, doprowadza inną osobę do poddania się innej czynności seksualnej albo wykonania takiej czynności,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 3. Jeżeli sprawca dopuszcza się zgwałcenia:

1) wspólnie z inną osobą,

2) wobec małoletniego poniżej lat 15,

3) wobec wstępnego, zstępnego, przysposobionego, przysposabiającego, brata lub siostry,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

§ 4. Jeżeli sprawca czynu określonego w §1-3 działa ze szczególnym okrucieństwem,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5.

Jak przyjęto na przykład w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, ani w prawie, ani w praktyce nie powinno występować założenie, że ofiara wyraziła zgodę, ponieważ nie przeciwstawiała się fizycznie niepożądanym zachowaniom seksualnym, niezależnie od tego czy sprawca groził użyciem lub używał przemocy fizycznej.¹¹

Jednak niektórzy prawnicy i praktycy w Polsce uważają, że aby doszło do popełnienia przestępstwa zgwałcenia, ofiara musi aktywnie i stale stawiać opór lub demonstrować brak zgody poprzez głośne protesty, prośby lub krzyki.¹² Zdaniem innych komentatorów, opór musi być ewidentnie „rzeczywisty”.¹³ Znaczący jest wyrok Sądu Najwyższego z 2013 r.: Sąd oparł się na wykładni językowej przyjmując, że przemoc jest aktem brutalności, w którym jedna osoba używa siły, aby narzucić swoją wolę innej osobie lub zmusić ją do zrobienia czegoś. Jeśli ktoś używa przemocy, oznacza to, że ma

zamiar przewyciężyć opór drugiej osoby. Jedną z konsekwencji brzmienia art. 197 jest to, że skupia się na tym, jak ofiara przemocy stawiała opór i jak sprawca te opór przełamał. Oznacza to, że prokuratorzy, a na późniejszym etapie sędziowie, koncentrują się na ustaleniu, czy domniemany sprawca użył siły, groźby karalnej lub podstępny w celu przewyciężenia oporu ofiary. Taka sytuacja prowadzi władze do skupiania się nie na braku zgody osoby, która została zgwałcona, ale na natężeniu sprzeciwu lub opor oraz sposobie i długości czasu jego wyrażania.¹⁴

Źródła akademickie i polskie orzecznictwo sugerują, że opór jest konieczny dla popełnienia przestępstwa zgwałcenia. Jednak jedna z uchwał Sądu Najwyższego stanowi między innymi, że opór nie jest konieczną cechą zgwałcenia, zwłaszcza gdy osoba zgwałcona nie miała możliwości stawiania oporu z powodu osaczenia przez gwałciciela lub dlatego, że jej opór mógł spowodować większą agresję i prowadzić do gorszych konsekwencji.¹⁵

Podsumowując, zgodnie z polskim prawem współżycie, które odbywa się bez zgody ofiary, ale także bez użycia groźby, podstępny lub przemocy nie jest uważane za zgwałcenie. Stąd zakres penalizacji zgwałcenia w polskim Kodeksie karnym jest zarówno inny, jak i węższy niż w Konwencji Stambulskiej. Ponadto, stosowanie tych przepisów w praktyce zawęża ten zakres nawet bardziej, gdy wymiar sprawiedliwości w sprawach karnych uznaje, że jeśli osoba zgwałcona nie stawiała fizycznego oporu, to nie doszło do zgwałcenia. Taka sytuacja powoduje, że Polskę narusza zobowiązania wynikające z Konwencji Stambulskiej i narusza prawa osób, które doświadczyły zgwałcenia.

3. BRAK ZAKAZÓW ZBLIŻANIA W CELU OCHRONY OSÓB DOŚWIADCZAJĄCYCH PRZEMOCY PRZED ATAKAMI WYSTAWIA ICH NA RYZYKO

Artykuł 53 Konwencji Stambulskiej stanowi, że zakazy zbliżania mają umożliwić natychmiastową ochronę niezależnie od innych procedur prawnych. Amnesty International jest zaniepokojona tym, że pomimo najnowszych zmian w zakresie prawa do ochrony dostępnej dla osób doświadczających przemocy domowej, nadal w polskim systemie prawnym istnieją luki w zakresie środków ochrony. Oznacza to, że nie spełnia on zobowiązań wynikających z Artykułu 53. Ta sytuacja sprawia, że osoby doświadczające przemocy pozostają narażone na kolejne akty przemocy, w szczególności przebywając poza ich miejscem zamieszkania.¹⁶

W 2016 roku, w odpowiedzi do Rzecznika Praw Obywatelskich, Minister RPiPS stwierdził, że istniejące przepisy dotyczące zakazu zbliżania są nieadekwatne, a Ministerstwo rozpatruje wprowadzenie nowych przepisów do Ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej, które "zagwarantują podmiotowość i autonomię rodziny oraz będą skuteczniej oddziaływać na osoby stosujące przemoc".¹⁷

Proces legislacyjny zainicjowało w 2019 Ministerstwo Sprawiedliwości, a projekt ustawy został zaakceptowany przez Parlament i podpisany przez Prezydenta w maju 2020.¹⁸ Ustawą zmieniono wiele innych regulacji, w tym Kodeks postępowania cywilnego, w celu sprawniejszego usuwania

sprawców przemocy domowej z miejsca zamieszkania.¹⁹ Jednak nowe regulacje wciąż nie zapewniają możliwości otrzymania natychmiastowej, tymczasowej ochrony w drodze wydania tymczasowego zakazu zbliżania przez Policję, w sposób w jaki wymaga tego artykuł 53 Konwencji Stambulskiej. W szczególności, istnieją znikome możliwości ubiegania się albo uzyskania zakazu niepowiązanego z żadnymi innymi procedurami prawnymi.

Warto odnotować, że pełne implikacje nowej ustawy nie mogły zostać ocenione w czasie sporządzania tego raportu ze względu na nietypowo długi czas, aż 6 miesięcy, pomiędzy jej opublikowaniem a wejściem w życie.

4. POZOSTAŁE OBAWY DOTYCZĄCE DOTYCHCZASOWYCH GRÓŻB WYCOFANIA Z KONWENCJI STAMBULSKIEJ

W grudniu 2016, Polskie władze publicznie groziły wycofaniem się z Konwencji Stambulskiej.²⁰ W odpowiedzi na prośbę o wyjaśnienia wysłane przez polskiego Rzecznika Praw Obywatelskich, Ministerstwo Sprawiedliwości 13 lutego 2017 oznajmiło, że wszelkie prace związane z wypowiedzeniem Konwencji Stambulskiej zostały zawieszono.²¹ Rządowy Pełnomocnik ds. Społeczeństwa Obywatelskiego i Równego Traktowania zadeklarował również: „Nie toczą się prace. Była inicjatywa Ministerstwa Sprawiedliwości i rząd nie podjął tego tematu. Sprawa została zakończona, koniec, kropka. Rząd nie chce wypowiedzieć tej Konwencji.”²²

Wypowiedzenie Konwencji Stambulskiej stanowiłoby środek regresywny, i jako taki, byłoby naruszeniem międzynarodowego prawa praw człowieka. Amnesty International zwraca się do polskiego rządu o respektowanie, ochronę, realizację i promocję praw kobiet, przestrzeganie zobowiązań międzynarodowymi z zakresu praw człowieka oraz zaniechania wszelkich przyszłych prób wycofania się z Konwencji Stambulskiej.²²

REKOMENDACJE

DO PARLAMENTU:

1. Wprowadzenie zmian do artykułu 207 Kodeksu karnego w celu rozszerzenia zakresu przedmiotowego przestępstwa fizycznego lub psychicznego znęcania się o przemoc seksualną i ekonomiczną, w celu doprowadzenia do zgodności z Konwencją Stambulską.
2. Wprowadzenie zmian do Ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej w celu włączenia do niej przemocy ekonomicznej.
3. Wprowadzenie zmian do definicji zgwałcenia w Kodeksie karnym, tak, by została oparta o brak zgody a nie konieczność użycia przemocy lub gróźb, w celu doprowadzenia do zgodności z Konwencją Stambulską oraz innymi międzynarodowymi traktatami dotyczącymi praw człowieka, których Polska jest stroną.
4. Wprowadzenie zmian do odpowiednich przepisów, tak by zapewnić ich zgodność z artykułem 53 Konwencji poprzez zapewnienie osobom doświadczającym przemoc efektywnego i natychmiastowego dostępu do środków ochrony, w sposób niezależny od odrębnych procedur prawnych.

DO MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI:

5. Przygotowanie projektu ustawy zmieniającej artykuł 207 Kodeksu karnego w celu rozszerzenia zakresu przedmiotowego przestępstwa fizycznego lub psychicznego znęcania się o przemoc seksualną i ekonomiczną, w celu doprowadzenia do zgodności z Konwencją Stambulską.
6. Przygotowanie projektu ustawy zmieniającej definicję gwałtu w Kodeksie karnym, tak, by została oparta o brak zgody a nie konieczność użycia przemocy lub gróźb, w celu doprowadzenia do zgodności ze standardami międzynarodowymi takimi jak Konwencja Stambulska.
7. Budowanie profesjonalizmu służb prawnych, tak by w pełni rozumiały i wdrażały nową ustawę i zmienione przepisy.

DO MINISTRA RODZINY, PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ

8. Wzmocnienie budowania profesjonalizmu urzędników publicznych i zapewnienie działań podnoszących świadomość w celu zapewnienia, że potrzeba priorytetyzacji bezpieczeństwa osób doświadczających przemocy domowej jest dla nich w pełni zrozumiała i realizowana.
9. Należyte finansowanie centrów kryzysowych dla osób doświadczających zgwałcenia, schronisk dla osób doświadczających przemocy domowej oraz organizacji pozarządowych świadczących dla nich wsparcie.

^[1] Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie Dz.U. 2005 nr 180 poz. 1493 <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20051801493>.

^[2] Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Dz.U. 1964 nr 9 poz. 59. <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19640090059>.

^[3] Przemoc gospodarcza wymaga zdefiniowania, Lex, 15 kwietnia 2015 r., <http://www.lex.pl/czytaj/-/artykul/przemoc-ekonomiczna-wymaga-zdefiniowania>, oraz Grzegorz Wrona, Konflikt a przemoc. Zastosowanie art. 207 Kodeksu Karnego w

zapobieganiu przemocy domowej, praca doktorska. Uniwersytet Warszawski, Wydział Prawa i Administracji, Warszawa 2017, s. 9.

[4] Grzegorz Wrona, Konflikt a przemoc. Zastosowanie art. 207 Kodeksu Karnego w zapobieganiu przemocy domowej, praca doktorska. Uniwersytet Warszawski, Wydział Prawa i Administracji, Warszawa 2017, s. 214.

[5] Agata Chełstowska, Małgorzata Druciarek, Aleksandra Niżyńska, Przemoc ekonomiczna w związkach. Instytut Spraw Publicznych, 2015, <http://www.isp.org.pl/publikacje,25,857.html>, s. 11.

[6] Rządowy projekt ustawy w sprawie ratyfikacji Konwencji Rady Europy w sprawie zapobiegania i zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej przyjęty w dniu 11 maja 2011r. w Stambule, <http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/druk.xsp?nr=2515>.

[7] Agata Chełstowska, Małgorzata Druciarek, Aleksandra Niżyńska, Przemoc ekonomiczna w związkach. Instytut Spraw Publicznych, 2015, <http://www.isp.org.pl/publikacje,25,857.html>.

[8] Sprawozdanie z realizacji krajowego planu działania na rzecz równego traktowania na rok 2016, <https://isp.policja.pl/isp/aktualnosci/7359,Raport-pełnomocnika-rządu-ds-rownego-traktowania.html>, s. 70-73.

[9] Uchwała Rady Ministrów nr 76 z dnia 29 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Zapobiegania Przemocy Domowej na lata 2014-2020, https://ms.gov.pl/Data/Files/_public/ppwr/krajowy_program/krajowy-program-przeciwdziałania-przemocy-w-rodzynie-na-lata-2014-2020.pdf.

[10] Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz.U. 1997 nr 88 poz. 553), Tłumaczenia Amnesty International.

[11] *M.C. przeciwko Bułgarii (2003), Europejski Trybunał Praw Człowieka (ECHR) 651.*

[12] Andrzej Marek, Prawo karne, C.H. Beck Publishing, 2011.

[13] Andrzej Marek, Prawo karne, C.H. Beck Publishing, 2011.

[14] Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 lutego 2014 r. (sygn. akt nr. II KK 19/14), <http://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/Orzeczenia3/II%20KK%2019-14.pdf>.

[15] Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 21 marca 2007 r., sprawa nr. I KZP 39/06.

[16] Amnesty International, *Polska wolna od przemocy wobec kobiet. Wybrane problemy dotyczące wdrożenia konwencji o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej*, luty 2018, [Hw.amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2018/02/Polska-wolna-od-przemocy-wobec-kobiet_analiza_Amnesty-International-2.pdf](http://www.amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2018/02/Polska-wolna-od-przemocy-wobec-kobiet_analiza_Amnesty-International-2.pdf).

[17] Informacja o działalności Rzecznika Praw Człowieka w zakresie równego traktowania w 2016 roku, <https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Informacja%202016%20RT%20DRUK.pdf>

oraz List Rzecznika Praw Człowieka Ministra Pracy Polityki Społecznej,

https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Do_MRPiPS_ws_izolacji_sprawcy_od_ofiary_przemocy.pdf.

[18] Ustawa o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2020, poz. 956), [http://orka.sejm.gov.pl/opinie9.nsf/nazwa/279_u/\\$file/279_u.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/opinie9.nsf/nazwa/279_u/$file/279_u.pdf).

[19] Ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz.U. 2001 Nr 71, poz. 733), <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20010710733/U/D20010733Lj.pdf>.

[20] Amnesty International, "Polska grozi wycofaniem się z Konwencji o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet", 9 grudnia 2016 r. www.amnesty.org/download/Documents/EUR3753092016ENGLISH.pdf.

[21] Publiczne oświadczenie Rzecznika praw Obywatelskich, 10 stycznia 2017 r, www.rpo.gov.pl/pl/content/informacja-pe%C5%82nomocnika-rz%C4%85du-do-spraw-spo%C5%82ecze%C5%84stwa-obywatelskiego-i-r%C3%B3wnego-traktowania-orz%C4%85dowym oraz odpowiedź Ministerstwa Sprawiedliwości, 13 lutego 2017 www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Odpowied%C5%BA%20Ministerswa%20Sprawiedliwo%C5%9Bci%20w%20sprawie%20Konwencji%20Stambulskiej.pdf.

[22] Pełnomocnik ds. równego traktowania odpowiada posłankom Platformy Obywatelskiej, <http://wiadomosci.dziennik.pl/polityka/artykuly/541125,lipinski-rzad-nie-chce-wypowiedziec-konwencji-antyprzemocowej-sprawa-zakonczona.html>, oraz wypowiedzi na posiedzeniach Sejmu, Posiedzenie nr 34 w dniu 26-01-2017, http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/wypowiedz.xsp?posiedzenie=34&dzien=4&wyp=23&symbol=PYT_WYP.

**AMNESTY
INTERNATIONAL
JEST GLOBALNYM
RUCHEM NA RZECZ
PRAW CZŁOWIEKA.
KIEDY JEDNA OSOBA
DOŚWIADCZA
NIESPRAWIEDLIWOŚCI,
MA TO ZNACZENIE
DLA NAS WSZYSTKICH**

SKONTAKTUJ SIĘ Z NAMI

rzecznik@amnesty.org.pl

22 827 60 00

DOŁĄCZ DO DYSKUSJI

www.facebook.com/amnestypolska

[@AmnestyPL](https://twitter.com/AmnestyPL)